

Karen van den Oudenhoven - Foto: SCP

Democratische principes behoeven groot onderhoud

Door: Redactie WvF

25-03-2025

Politiek en Overheid *Opinie*

In de manier waarop we ons verhouden tot de geopolitieke spanningen moeten we de waarden van de democratische rechtsstaat – vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit – voorop stellen. Dat doen we nu te weinig terwijl dat het enige juiste kompas is, schrijft SCP-directeur Karen van Oudenhoven in deze column.

Behoorlijk wat mensen (40%) in Nederland vinden dat de wil van de meerderheid doorslaggevend moet zijn bij grote kwesties – zelfs als dit de positie van de minderheid schaadt. Dat blijkt uit [recent onderzoek](#) van het Sociaal en Cultureel Planbureau. De regering mag bovendien de rechter of het parlement passeren wanneer daadkrachtig optreden noodzakelijk is, vindt ook een kwart van de Nederlanders. Dat is zorgelijk.

De democratische rechtsstaat heeft immers als doel de rechten van minderheden te beschermen en te zorgen voor sociale samenhang. Rechtstatelijke principes voorkomen willekeur en maken het gedrag van de medemens voorspelbaar. Losjes omgaan met die principes zet de sociale stabiliteit onder druk. In de Verenigde Staten zien we hoe snel de rechten van minderheden, zoals homoseksuelen en transgenders, onder druk kunnen komen te staan en hoe door censuur van de wetenschap de academische vrijheid beperkt wordt.

Risico

Gelukkig is die inperking van vrijheden in Nederland niet aan de orde. Toch bestaat bij ons ook het risico dat de intrinsieke steun voor democratische principes verder afkalft, doordat mensen snel oplossingen willen voor problemen die zij maar niet opgelost zien. Daarnaast voedt de politiek soms het beeld dat de democratische rechtsstaat oplossingen dwarsboomt.

Het niet naleven van democratische principes speelt ook parten bij geopolitieke spanningen. Dat zien we in het conflict rond Gaza waarin het Internationaal Strafhof (ICC) Benjamin Netanyahu verantwoordelijk acht voor oorlogsmisdaden en de Israëliëse premier niet voor het Hof wil verschijnen. We zien het ook in de complexiteit die ontstaat nu Europa Oekraïne wil helpen in de oorlog tegen Rusland, en de Verenigde Staten vooral transactionele waarden lijken te omarmen in plaats van de waarden van vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit.

Waarden

Discussies in de media en in de politiek over de manier waarop we ons verhouden tot de oorlog in Oekraïne en de Russische agressor gaan op dit moment vooral over wel of niet investeren in steun aan Oekraïne en geld voor defensie. Mijn pleidooi is om democratische waarden veel meer centraal te stellen in het publieke debat over geopolitieke spanningen en de mogelijke dreiging daarvan voor Nederland. Dat is belangrijk voor duurzame steun van mensen voor het gekozen beleid en de offers die dat eventueel van mensen vraagt. [SCP-onderzoek](#) laat zien dat veel mensen het op dit moment logisch vinden dat er extra geld wordt vrijgemaakt om militair sterker te staan. Maar het is zeer de vraag wat er gebeurt met die steun als straks blijkt dat structurele defensie-investeringen ten koste gaan van het oplossen van problemen in ons eigen land. En wat gebeurt er als ook Nederlandse militairen naar het front moeten?

Om te voorkomen dat de steun dan afbrokkelt moet het kraakhelder zijn welke waarden in het gedrang zijn in de huidige geopolitieke context. Wat is de fundamentele waarde van vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit? Waarom staan de democratische principes wereldwijd onder druk? Deze twee cruciale vragen zouden veel meer centraal moeten staan in het discours over onze veiligheid.

Dialog

Antwoorden op deze vragen zorgen er niet alleen voor dat democratische waarden meer betekenis krijgen voor burgers. Ook vergroot het de kans dat burgers politieke keuzes blijvend zullen steunen. Om dit te bereiken is heldere communicatie over de democratische principes vanuit politiek en overheid noodzakelijk. Dit heeft echter alleen nut als daarnaast ook consistent wordt gehandeld op basis van deze principes. Zo zou solidariteit niet alleen leidend moeten zijn bij onze steun aan Oekraïne, maar ook altijd de basis moeten vormen in de samenwerking met de andere lidstaten van de Europese Unie. En kijken we naar gelijkwaardigheid, dan moeten we niet alleen het gesprek aangaan met partijen die ons welgezind zijn, maar ook de dialoog open houden met partijen die zich ondemocratisch gedragen.

Nu Europa en de verschillende EU-lidstaten voor forse investeringen staan om zich beter te bewapenen, moeten niet alleen interne of economische drijfveren doorslaggevend zijn. Terug naar de fundamentele waarden van de democratische rechtsstaat is de enige garantie om op een constructieve en duurzame manier met elkaar te blijven samenleven. Dit geldt op het wereldtoneel, maar ook in Nederland.

Deze column van Karen van Oudenhoven verscheen op 24 maart 2025 op de website van het Financieel Dagblad.